

УДК 811.161.2'282.2(477.41/.42)

**ВОЛИНСЬКО-ПОЛІСЬКА ГОВІРКА В РОМАНІ ВОЛОДИМИРА ЛИСА
“ІВАН І ЧОРНА ПАНТЕРА”****Яворський А. Ю.**

У тексті роману Володимира Лиса “Іван і Чорна Пантера” проаналізовано фонетичні особливості волинсько-поліської говірки, простежено специфіку формотворення іменників, прикметників, дієслів, відмінності у структурі та відмінюванні числівників і займенників, а також в оформленні прислівників і службових слів, проаналізовано поліські лексеми. З’ясовано специфіку використання елементів волинсько-поліської говірки та функції діалектизмів у художній мові роману.

Ключові слова: діалект, волинсько-поліська говірка, діалектизм, звук, комбінаторні звукові зміни, словозміна, лексичний діалектизм, семантичний діалектизм.

В тексте романа Владимира Лиса “Иван и Черная Пантера” проанализированы фонетические особенности волинско-полесского говора, прослежены специфика формообразования существительных, прилагательных, глаголов, различия в структуре и склонении числительных и местоимений, а также в оформлении наречий и служебных слов, проанализированы полесские лексемы. Выявлены специфика использования элементов волинско-полесского говора и функции диалектизмов в художественном языке романа.

Ключевые слова: диалект, волинско-полесский говор, диалектизм, звук, комбинаторные звуковые изменения, словоизменение, лексический диалектизм, семантический диалектизм.

On the basis of the novel “Ivan and Black Panther” by Volodymyr Lys phonetic features of the Volynian-Polissyan patois have been analyzed, the specificity of formation of nouns, adjectives and verbs, differences in the structure and declension of numerals and pronouns, as well as in formation of adverbs and functional words is being traced, polissyan lexemes are analyzed. The specificity of use of the Volynian-Polissyan patois elements and the function of the dialectal words in the novel’s artistic language are indicated.

Key words: dialect, Volynian-Polissyan patois, dialecticism, sound, combinability sound changes, word change, lexical dialecticism, semantic dialecticism.

Від початку 90-х рр. ХХ ст. в Україні склалася тенденція до активного використання письменниками поліських лінгвальних елементів. Романом “Іван і Чорна Пантера” волинський прозаїк Володимир Лис запропонував новітній варіант “олітературнення” поліської говірки. Першу подібну спробу письменник вдало реалізував у романі “Століття Якова” (2011 р.).

Мета дослідження – простежити особливості волинсько-поліської говірки в романі Володимира Лиса “Іван і Чорна Пантера”. Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких завдань: а) визначити корпус використаних В. Лисом діалектних явищ; б) систематизувати засвідчені в тексті волинсько-поліські елементи і прокоментувати їх із погляду походження; в) простежити специфіку використання елементів волинсько-поліської говірки; г) з’ясувати функції діалектизмів у романі.

У романі відбито виразні особливості фонетичної системи волинсько-поліських говірок. Наприклад, відповідно до етимологічного *o в новому закритому складі виявлено в наголошеній позиції [и]: *тико* [1, с. 10], *тільки* [1, с. 12], *тильки* [1, с. 93], *за стільки-то* [1, с. 98], *килько* [1, с. 99], *скико* [1, с. 185], *стильки* [1, с. 223], у ненаголошеній – [у]: *пушла* [1, с. 100], *пуйшла*, *вуйні* [1, с. 210], *пусля смерти*, *з-пуд землі* [1, с. 213], *дуйду* [1, с. 291], *пуйшов*, *пуйди* [1, с. 295], *пуйду* [1, с. 297], *пуду*, *пуйшле* [1, с. 221], *пуйшло* [1, с. 222], *пуд порогом* [1, с. 227], *опусля* [1, с. 213], у структурі префікса та прийменника *од* – [о]: *оддає*, *одчепися*, *час од часу* [1, с. 11], *од гною* [1, с. 13], *поодсихати* [1, с. 14], *оддати* [1, с. 68], *одкрила* [1, с. 173], *одкривала* [1, с. 185], подібно також *голечки* [1, с. 302], *зрідка* – [и]: *потим* [1, с. 220]. У випадках

крілик [1, с. 96], *Біг* [1, с. 210] відбито гіперичний розвиток [o] > [i]. У словоформах з *другімі* [1, с. 65], *пійнути* [1, с. 67], *відімо́сті* [1, с. 10] відбито часткове збереження етимологічного *i.

Відображено підвищення і звуження артикуляції [a] до [e], рідко до [i], [и] після м'яких приголосних, у тому числі після шиплячих, які зберігають свою м'якість: *поредок*, *триклетий* [1, с. 12], *взєти* [1, с. 13], *на цвєшку* [1, с. 16], *в блєшках* [1, с. 19], *у блєшку* [1, с. 58], *дєдько*, *дєдька*, *догленути* [1, с. 42], *декую* [1, с. 59], *декувати* [1, с. 67], *потєє* [1, с. 102], *сидєть* [1, с. 90], *тєжко*, *тєжий* [1, с. 96], *потєжчив*, *джичєть* [1, с. 100], *тєжка* [1, с. 103], *замовлєння*, *заважєли* [1, с. 173], *глєнути*, *тилєтко*, *звєзуватися* [1, с. 174], *прилєж* [1, с. 183], *поросє* [1, с. 312], *гарєчий* [1, с. 184], *проганєй* [1, с. 206], *крчєє* [1, с. 207], *псєча* [1, с. 209], *стрїлєють*, *памнєть* [1, с. 210], *п'єть* [1, с. 211], *виходєть* [1, с. 220], *дєдина*, *застрєє*, *будєк* [1, с. 221], *сидєть*, *заглєнула*, *мнєсо* [1, с. 222], *гарєчки*, *вироблєла* [1, с. 223], *промєвлєє* [1, с. 224], *заглєну* [1, с. 225], *бородєку* [1, с. 226], *блєшкою*, *затєто* [1, с. 227], *крчєла* [1, с. 232], *блищєть* [1, с. 267], *на щїстя* [1, с. 287], *дєка* [1, с. 297], *голєчки* [1, с. 302], *обїцєє* [1, с. 302], *заготовлєти* [1, с. 308] тощо.

Часто відбито підвищення і звуження артикуляції ненаголошеного [e] до [и], після [й] – до [i]: *али* [1, с. 7], *ни тє що* [1, с. 15], *типєрка* [1, с. 40], *силє* [1, с. 40], *типєричка*, *нивжє* [1, с. 65], *ни позволєло* [1, с. 68], *нидай-бо* [1, с. 151], *тилєтко* [1, с. 174], *пиридавали* [1, с. 286], *пиридати* [1, с. 287], *нима* [1, с. 287], *тибє* [1, с. 295], *ни можє* [1, с. 18], *ни тато* [1, с. 68], *минї* [1, с. 185], *плїчєма* [1, с. 185], *либєдї* [1, с. 186], *в силї*, *ни зобачє* [1, с. 213], *сибє*, *минє* [1, с. 214], *ни брє* [1, с. 221], *дирєхтур*, *дирєхтуриха* [1, с. 220], *дирєхтурєва* [1, с. 215], *подирєхтурєствєувєє* [1, с. 268], *знайтє* [1, с. 309], *знайця* [1, с. 267] тощо. Зворотний процес – обниження артикуляції наголошеного [и] до [e] – простежено у випадках *прийшлє* [1, с. 210], *забєли*, *вбєти*, *мє*, *вонє* [1, с. 213], *приснєлася*, *гєвурєли*, *булє* [1, с. 214], *такєй* [1, с. 220], *пуйшлє*, *ходєти* [1, с. 221], *заважкєй* [1, с. 100], *плїчєма* [1, с. 185], *такєй кобиляка* [1, с. 220] тощо.

Спорадично передано посилення лабіалізації ненаголошеного [o] до [y]: *зувсїм* [1, с. 11], *гєвурєли* [1, с. 214], *трахтурє* [1, с. 18], *дирєхтур*, *дирєхтуриха* [1, с. 220], *дирєхтурєва* [1, с. 215], *подирєхтурєствєувєє* [1, с. 268], *тїлївїзурї* [1, с. 221]. Із-поміж інших особливостей волинсько-полїської фонетики В. Лис ілюструє збереження [y] в лексемі *замуж* [1, с. 210]; розвиток [e] > [o] із м'якшенням попереднього приголосного: у *лєгєнях-лєохких* [1, с. 17], *всьє* [1, с. 223], *розвєдьєнка* [1, с. 44]; ствердіння африкати [ц]: *хлопци* [1, с. 279], *красєвїца* [1, с. 266]; вторинне м'якшення задньєязыкового та фарингального у групі [ки] > [к'ї], [ги] > [г'ї]: з *друкїмі* [1, с. 65], *ло-англїцькї* [1, с. 66], *Руськїй* (ч. р.) [1, с. 93]; заступлення звука [ф] сполукою [хв]: *хвємїлїя* [1, с. 271], *канхвєту* [1, с. 296], *конхвєтами* [1, с. 67]; вживання свистячої африкати [ц] відповідно до шиплячої [ч]: *ци* [1, с. 10].

Деякі звукові явища зумовлені комбїнаторними фонетичними модифїкаціями. Простежено кїлька рїзновидїв асимїлятивних змїн у групах приголосних, зокрема прогрєсивну сумїжну асимїляцію за способом творєння [нс] > [нц]: *пєнцию* [1, с. 11], *пєнциї* [1, с. 12], *пєнциї* [1, с. 267], *пєнцию* [1, с. 184]; прогрєсивну сумїжну асимїляцію за способом творєння [мї] > [мн']: *мнєсо* [1, с. 8], *мнєсо* [1, с. 222], *памнєть* [1, с. 99], *памнєть* [1, с. 210], *напамнєть* [1, с. 315]; регрєсивну сумїжну асимїляцію за способом творєння [д'н'] > [н']: *сьєннє* "сьєгоднї" [1, с. 223]; регрєсивну сумїжну асимїляцію за дзвїнкїстю [пл'] > [бл']: *блєшку* [1, с. 58], *блєшках* [1, с. 19], *блєшкою* [1, с. 227]. Рєзултат асимїляції за способом творєння та за глухїстю вїдбивєє звукова структура лексєм *їнвалїцьку* [1, с. 11], *гїнвалїцька* [1, с. 278], *сусїцька* [1, с. 98], *сусїцькїй* [1, с. 186], *сусїцького* [1, с. 232]. Шляхом регрєсивної сумїжної асимїляції за способом творєння та стягнєння подовжєного шиплячого [шч] > [ч:] > [ч] склалєся звукова структура займєнника *чє* [1, с. 222], *чє б* [1, с. 142]. Стягнєння подовжєного консонанта простєжено й у словоформах *впорєєця* [1, с. 287], *волнєєця* [1, с. 297], *знєця* [1, с. 12], *ни забєрєєя* [1, с. 68], *голєчки* [1, с. 302].

Зї змїн дисимїлятивного типу виявлєно прогрєсивну сумїжну дисимїляцію за способом творєння [мн'] > [мл']: *нє сумлївєєся* [1, с. 92], *сумлїватися* [1, с. 221], *засумлївєєся* [1, с. 224]; прогрєсивну сумїжну дисимїляцію за способом творєння [шв] > [шм]: *шмїдкє* [1, с. 278]; прогрєсивну сумїжну дисимїляцію за способом творєння [вї] > [вл']: *здєровлєя* [1, с. 59]; регрєсивну сумїжну дисимїляцію за мїсцєм творєння

[д'ц'] > [йц']: *двайцяти* [1, с. 211]; регресивну суміжну дисиміляцію за способом творення [д'б] > [йб]: *свайби* [1, с. 151]; регресивну суміжну дисиміляцію [т'] > [йт']: *знайти* [1, с. 296]; регресивну суміжну дисиміляцію за способом творення [чт] > [шт]: *штринадцятеро* [1, с. 41]; регресивну суміжну дисиміляцію за способом творення [кт] > [хт]: *трахтура* [1, с. 18], *дирехтур, дирехтуруха* [1, с. 220], у *дирехтура* [1, с. 222], *дирехтурова* [1, с. 215], *подирехтурствував* [1, с. 268]; регресивну дистанційну дисиміляцію [р...р] > [л...р]: у *калідорі* [1, с. 281], *палімахер* [1, с. 224]; регресивну дистанційну дисиміляцію [л...л] > [н...л]: *анкоголіком* [1, с. 58].

У словоформі *гамазинні* [1, с. 279] представлено метатезу, у випадку з *Лагосу* [1, с. 302] – епентезу. Розвиток протетичного [г], рідко [в] простежено у структурах *гамериканської, в Гамериці* [1, с. 37], *гамериканці* [1, с. 224], *гамериканка* [1, с. 227], *гінвалід, гінваліцька* [1, с. 278], *гой* [1, с. 148], *гинше* [1, с. 222], *гинший* [1, с. 295], *вочах* [1, с. 215].

Помічено кілька різновидів скорочень та спрощень у вимові. Виявлено випадки синкопи, зокрема випадіння одиничного приголосного перед іншим приголосним: *зусім* [1, с. 66], *кіко* [1, с. 281], *скіко* [1, с. 12], *тико* [1, с. 10], *скико* [1, с. 185], *мона* [1, с. 12], *потрета* [1, с. 100], *патрета* [1, с. 291], *присджа* [1, с. 220], *мандарики* [1, с. 93], рідше – одиничного приголосного між голосними: *кауть* [1, с. 213] < *кажуть*, *мауть* [1, с. 308] < *мабуть*, одиничного голосного між приголосними: *хтів* [1, с. 68], а також звукосполюки чи складу: *тра* [1, с. 209], *сьонне* [1, с. 223], *мациклета* [1, с. 221], *знаця* [1, с. 12]. Часом збережено звук, який унаслідок синкопи втрачено в літературній мові: *майбуць* [1, с. 35], *тогді* [1, с. 42], *альбо* [1, с. 225], або спостережено неетимологічний приголосний: *мондель* [1, с. 221].

Простежено виразні приклади апокопи – опускання кінцевого складу: *мо'* [1, с. 7], *тре* [1, с. 12], *нічо* [1, с. 20], *гля* [1, с. 206] < *глянув, нидай-бо'* [1, с. 151] < *не дай, Боже, ни бре* [1, с. 221] < *не бреше, ди* [1, с. 315] < *дивись*, рідше – одиничного кінцевого приголосного: *зара* [1, с. 22], одиничного кінцевого голосного: *додом* [1, с. 223]. Спорадично представлено афезу: *все'дно* [1, с. 223], *дікалоном* [1, с. 227], *тілігенське* [1, с. 68]. У випадку *вдразу* [1, с. 11] можна говорити про часткову афезу [о] > [в]. Результатом стягнення конструкції *присягаю святому Богу* стали алегроформи *присяй-бо* [1, с. 151], *прійсяй-бо* [1, с. 38], вживані як вигуки для запевнення в чомусь.

У романі простежено чимало морфологічних особливостей волинсько-поліських говірок. Із явищ діалектної субстантивної словозміни використано іменники середнього роду м'якої групи зі збереженням [є] у флексіях: *волоссе* [1, с. 222], *побажанне* [1, с. 297], *життє* [1, с. 66], *платтє* [1, с. 151], *платтєм* [1, с. 314], *зіллєм* [1, с. 220], іменник III відміни у формі родового відмінка однини з давнім закінченням *-и*: *пуся смерти* [1, с. 213], іменники I відміни твердої групи у формі місцевого відмінка однини із флексією *-и*, що є рефлексом ненаголошеного *ѣ: *по шкіри* [1, с. 223], у *школи* [1, с. 39], двоїну за походженням форму орудного відмінка множини *плічєма* [1, с. 185], іменник *люде* [214] зі збереженням давнім закінченням *-е* тощо. Відомі випадки, коли іменники мають інший рід, аніж у літературній мові: *хліб з повідлюю* [1, с. 279], *мити посуду, теї посуду* [1, с. 98], або коли відмінюється чужомовне незмінне слово: *гістапах* [1, с. 220].

Із-поміж явищ діалектної ад'єктивної словозміни представлено повні нестягнені форми називного-знахідного відмінків прикметників: *простая жінка* [1, с. 102], *царствіє небесное* [1, с. 213], *такоє сурйозное* [1, с. 248], *чужеї очі* [1, с. 222], стягнену форму називного множини із закінченням *-и*: *бабця й самі не ради* [1, с. 214], форму родового відмінка однини прикметника чоловічого роду з колишньою флексією м'якої групи *-его*: *костюма блищуцєго* [1, с. 281], а також результат аналогії до твердого різновиду відмінювання у випадку *будного дня* [1, с. 225].

Засвідчено окремі відмінності в оформленні числівників. Наприклад, із місцевої говірки В. Лис узяв числівники-полонізми *іден* [1, с. 60], *ідна* [1, с. 42], *ідне* [1, с. 10], *ідного* [1, с. 41], *ідним* [1, с. 43], *ідну* [1, с. 176], специфічну форму родового однини *іднеї* [1, с. 97], де закінчення *-еї* співвідносне з колишньою флексією родового однини прикметників м'якого різновиду, а також структури *штринадцятеро* [1, с. 41], *двайцяти* [1, с. 211].

Великою кількістю діалектних явищ представлено словозміну займенників. Наприклад, займенник 2 особи множини виявлений у варіанті *ви-те* [1, с. 9]. Пред-

метно-особовий займенник чоловічого роду у формі родового-знахідного відмінка в особовому та присвійному значеннях представлений архаїчним варіантом *єго*: *єго відлупила*, *не видко єго* [1, с. 221], *єго мало знаю* [1, с. 215], *єго дух* [1, с. 225], *батько єго* [1, с. 224], у формі давального відмінка – також архаїзмом *єму*: *єму аглицька мова тре* [1, с. 221]. Предметно-особовий займенник жіночого роду маніфестовано архаїчними формами давального відмінка *єї*, пор.: *єї у груди вбети* [1, с. 213], родового-знахідного відмінка *єї*, пор.: *єї поїть* [1, с. 221], та варіантом *неї*, вживаним незалежно від прийменника: *не їж неї* [1, с. 295], *неї не лякайся* [1, с. 295], *навчу неї* [1, с. 43], *гонимо неї* [1, с. 305], *неї знає* [1, с. 288]. У присвійному значенні В. Лис використовує похідні *неїн*, *неїна*, *неїне*: *неїн брат* [1, с. 302], *Ростик неїн* [1, с. 288], *неїного чоловіка* [1, с. 222], *неїна голова* [1, с. 102], *неїна родичка*, *неїна мати* [1, с. 215], *неїна дочка* [1, с. 210], *з неїної дитини* [1, с. 39], *неїне лице* [1, с. 186], *родичи неїни* [1, с. 221].

Передано також стягнені форми непрямих відмінків присвійних займенників *мій*, *твій*, *свій*, пор. у родовому відмінку: *меї хати* [1, с. 68], *свеї пантери* [1, с. 174], *свеї хати* [1, с. 41], *свеї вчительки* [1, с. 236], *з свеї цікавості* [1, с. 213], в давальному відмінку: *мому охвермі* [1, с. 221], в орудному відмінку: *мею правнучкою* [1, с. 215], *свею рукою* [1, с. 10], *свею машиною* [1, с. 93], у місцевому відмінку: *у свему хліві* [1, с. 13] тощо.

Відтворено відмінності в оформленні та відмінюванні вказівних займенників *цей*, *той*. Активно представлено нестягнені форми називного та знахідного відмінків: *цяя шалава* [1, с. 311], *тая жінка* [1, с. 12], *тая Пудиха* [1, с. 15], *тая відьма* [1, с. 214], *тая Тамарка* [1, с. 42], *тая кулька* [1, с. 68], *тая бочка* [1, с. 97], *тая красавиця* [1, с. 266], *тая гамериканка* [1, с. 247], *тая чоколядниця* [1, с. 220], *тая совиця* [1, с. 232], *тую вдяганку* [1, с. 185], *тую геометрію* [1, с. 100], *цею жінку* [1, с. 236], *цеє місце* [1, с. 213], *цеє вино* [1, с. 94], *тоє пригадував* [1, с. 17], *в цей місяць* [1, с. 213], *цей хлопці*, *теї слова* [1, с. 279], *теї гроші* [1, с. 241], *теї упиряки* [1, с. 223], *теї псиська* [1, с. 206] тощо. Використано стягнені форми родового відмінка займенників жіночого роду: *цей жінки* [1, с. 241], *цей ночі* [1, с. 223], *теї стугняви* [1, с. 16], *з теї любові* [1, с. 97], *теї штукенції* [1, с. 93], *теї посуду* [1, с. 98], *теї дівчини* [1, с. 46], *до теї сосни* [1, с. 234], *в теї ж Круцихи* [1, с. 221], *теї невісточки*, *з теї пори* [1, с. 222], *теї хати* [1, с. 214], *од теї хлібини* [1, с. 206] тощо. Форма місцевого відмінка займенника *цей* засвідчує збереження [е] в першому складі: *в цьому житті* [1, с. 46], *на цьому світі* [1, с. 211]. Займенник *той* у формі родового відмінка представлений формою *тего* [1, с. 211]. Використано указівні займенники із основою *там-*: *з тамтого світу* [1, с. 175], з указівними частками *то-* й *о-*: *пантери тотії* [1, с. 46], *тим'о*, *чоколядом обмазана* [1, с. 220], *отая впертість* [1, с. 209].

Займенники *скільки* [1, с. 65], *кілько* [1, с. 40], *скіко* [1, с. 12], *скико* [1, с. 185], *кіко* [1, с. 281] як відповідники загальноживаного питального *скільки*, *кілько* [1, с. 21], *килько* [1, с. 66] як відповідники неозначеного *кілька*, *стільки* [1, с. 98], *стільки* [1, с. 223] як відповідник загальноживаного *стільки* показують варіювання суфіксальних сегментів *-ки / -ко / -ка*, синкопу у групі приголосних [л'к], рефлексію давнього *о як [и], а також необов'язковість префікса *с-*.

Із-поміж інших особливостей займенникової словозміни зафіксовано членні нестягнені форми жіночого та середнього родів займенників *такий*, *який*, пор.: *такая ж худюща* [1, с. 220], *такую одпущу* [1, с. 226], *такоє сурйозноє* [1, с. 248], *такеє багацтво* [1, с. 185], *якеї родичі* [1, с. 221], історично закономірну частку *ни-* в заперечних займенниках: *никто* [1, с. 15], *никого* [1, с. 206], *ниака* [1, с. 183], *никого* [1, с. 296], апокопу у формі родового відмінка займенника *ніщо*: *нічо*, *ничо* [1, с. 60], частку *-ся* у структурі неозначеного займенника: *щося* [1, с. 184], запозичену з польської мови форму родового відмінка займенника *ніщо*: *ніц* [1, с. 42], специфічну демінутивну форму родового відмінка заперечного займенника *ніхто*: *никогисько* [1, с. 222], присвійний займенник *нашенський* [1, с. 296], займенник *всякий* у формі називного множини із флексією *-и*: *люди всяки* [1, с. 221] тощо.

Специфіка дієслівної словозміни передана через форми 2 особи множини наказового способу на зразок *пустіте* [1, с. 149], *молотіте* [1, с. 226], *відпустіте* [1, с. 287], *живіте* [1, с. 312].

Відтворюючи говіркові особливості в морфемному складі прислівників, В. Лис активно використовує дериват *тута* [1, с. 101], формально демінутивні структури на

зразок *теперка* [1, с. 7], *типерка* [1, с. 40], *теперки* [1, с. 98], *типерки* [1, с. 225], *теперички* [1, с. 13], *типеричка* [1, с. 65], *тамечки* [с. 11], *тутечки* [1, с. 36], *тутоньки* [1, с. 60], *такечки* [1, с. 43], *тудечки* [1, с. 60], *зновика* [1, с. 10], *ондечки* [1, с. 228], *завтречки* [1, с. 223], архаїчні форми займенникових прислівників на зразок *нікди* “ніколи” [1, с. 11], *всіди*, *завсіди* “завжди” [1, с. 232], *тогді* [1, с. 42], вживає заперечні прислівники із часткою *ни-*: *ниак* [1, с. 97], а також неозначені із часткою *-ся*: *колися* [1, с. 10], поширює прислівникові основи вказівною часткою *о* (*во*): *тако* [1, с. 19], *отако* [1, с. 7], *таково* [1, с. 184] тощо.

У романі відтворено деякі відмінності в оформленні службових слів, проте вони переважно пов'язані з регулярними фонетичними процесами. Серед інших діалектних явищ відзначено заперечну частку *не*, явний полонізм, пор.: *Семеншину хату стає рахувати, а не – палузка стирчить* [1, с. 12], *О не, просинається* [1, с. 62], прийменник *окромля* “окрім”, пор.: *окромля Кукурічок* [1, с. 19], підрядний умовний сполучник *коби* (*кобись*), пор.: *Коби ж то знаття, що приїде ця пані* [1, с. 228], *Сама не повірила, кобись од Уляни Стрейчиської не почула* [1, с. 220], а також порівняльні сполучники або частки *гейби*, *геть би*, *гень би* (*геньби*), пор.: *гейби вчуся* [1, с. 89], *гейби на шашликах закопчена* [1, с. 222], *гей би не зовсім чорна* [1, с. 220], *геть би мала дитина* [1, с. 47], *гень би буряк червоний* [1, с. 62], *геньби екзамена здавати* [1, с. 226] тощо. Засвідчено також формально демінутивний суфікс у структурі вигуку *ой*: *Ойєчки, та він у тебе геть заснув* [1, с. 62].

У романі простежено випадки, коли підмет виражено іменниками на зразок *мама*, *тато*, *бабця*, але означення, присудки, займенникові еквіваленти мають форми множини: *мама живі й здорові* [1, с. 21]; *мама не сплять* [1, с. 71]; *мамуня твої помруть* [1, с. 18]; *мати таки його до столу покликали* [1, с. 89]; *мусять тато почути, як тужить за ними Іван* [1, с. 175]; *бабця казали, бабця перехрестилися* [1, с. 213] тощо.

В аналізованому тексті простежено чимало лексичних діалектизмів, перейнятих письменником із волинсько-поліської говірки: *мартець* “березень” [1, с. 278], *сабанити* “сварити” [1, с. 11], *палуза* “прутик” [1, с. 38], *могилки* “кладовище” [1, с. 97], *сагонити* “швидко йти” [1, с. 142], *розпасіюватися* “розлютитися” [1, с. 247], *розпасіюваний* “розлючений” [1, с. 217], *тріньки* “трохи” [1, с. 315], *троньки* “т. с.” [1, с. 67], *кронечки* “т. с.” [1, с. 311], *шальоха* “велика вовняна хустка” [1, с. 267], *прошкиндияти* “прошкутильгати” [1, с. 222], *лучче* “краще” [1, с. 45], *пальчатка* “рукавички з відділеннями для кожного пальця” [1, с. 235] тощо. Помітний відсоток діалектної лексики складають полонізми: *дзюрка* “дірка” [1, с. 9], *кобіта* “жінка” [1, с. 232], *меншизна* “чоловік” [1, с. 232], *боцон* “лелека” [1, с. 7], *боцьониха* “самка лелеки” [1, с. 176], *дзік* “дикий кабан” [1, с. 35], *поренжа* “поручні” [1, с. 19], *криж* “хрест” [1, с. 185], *лагодзінки* “ласощі” [1, с. 205], *маринарка* “чоловічий піджак” [1, с. 184], *трускавки* “полуниці” [1, с. 220], *таксувка* “легковий автомобіль” [1, с. 220], *к'яти* “квіти” [1, с. 267], *малпа* “мавпа” [1, с. 291], *люстро* “дзеркало” [1, с. 278], *охверма* “невмію” [1, с. 43], *витарагунитися* “вилізти” [1, с. 13], *нікди* “ніколи” [1, с. 11] тощо. Виявлено й росіянізми та церковнослов'янізми: *время* “час” [1, с. 213], *жолудок* “шлунок” [1, с. 10], *польза* “користь” [1, с. 17], *пользительний* “корисний” [1, с. 185], *болєзнєний* “хворобливий” [1, с. 18], *болєзний* “т. с.” [1, с. 100], *больниця* “лікарня” [1, с. 284], *самольот* “літак” [1, с. 175], *самолічно* “особисто” [1, с. 224], *дєвка* “дівчина” [1, с. 11], *нівєста* “наречена” [1, с. 63], *свайба* “весілля” [1, с. 151], *учоба* “навчання” [1, с. 277], *царствіє* “царство” [1, с. 213] тощо. Семантичні діалектизми представлені лексемами *теперка* “сьогодні” [1, с. 175], *бульба* “картопля” [1, с. 301].

В. Лис у романі “Іван і Чорна Пантера” ілюструє найбільш виразні фонетичні особливості волинсько-поліських говірок, зокрема специфіку рефлексії давніх та позиційні варіанти сучасних голосних фонем; комбінаторні звукові зміни; скорочення та спрощення тощо. На морфологічному рівні найбільш детально передано говіркові відмінності в системі займенникових форм. Специфіку формотворення інших частин мови відтворено одиничними діалектними явищами. У прислівниках та службових словах відтворено найвиразніші особливості в морфемному складі. У романі органічно і вдало використано чимало волинсько-поліських лексем.